

ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ НА ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

Постановка проблеми. У сучасних умовах модернізації українського суспільства одним із стратегічних завдань є інтеграція виховних сил суспільства з метою всебічного розвитку особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, здатності молодого покоління адаптуватися до динамічних соціокультурних, економічних, політичних умов життя і гідно виконати один із найважливіших обов'язків людини – бути патріотом, готовим до праці та захисту Вітчизни.

Багатовіковий історичний досвід служіння інтересам Батьківщини дозволяє обґрунтовано стверджувати, що патріотизм проявляється в справах, спрямованих на велич Вітчизни. Справжній патріот висловлює любов до своєї Батьківщини не абстрактно, не в формі словесно-абстрактній, а конкретно, справами і вчинками своїми.

На сьогодні ми спостерігаємо підвищений інтерес держави і суспільства до проблеми патріотичного виховання та фізичної підготовки молоді до виконання військового обов'язку, що й визначає актуальність дослідження.

Військово-патріотичне виховання передбачає формування мілітарної культури, заснованої на єдності загальнолюдських цінностей, національних військових традицій і цивільного, зокрема педагогічного, обґрунтування складових цієї культури: усвідомлення потреби у військовому захисті нації та життєвих інтересів України; переконання в необхідності постійної готовності до її захисту, почуття відповідальності за безпеку держави. Її вирішенню на засадах народної педагогіки та наукового психолого-педагогічного знання приділено значну увагу у працях класиків вітчизняної педагогіки та науковців сьогодення, погляди яких лягли в основу даного дослідження.

Методика дослідження. Дослідження здійснено за календарним планом роботи НДЛ «Духовного і фізичного виховання учнівської молоді та студентів» Донбаського державного педагогічного університету (зав. лабораторії – к.п.н., доцент В. Пристанський; науковий керівник – д.п.н., професор В. Григоренко), яка діє в структурі НДІ духовного розвитку людини ім. Володимира Даля (директор – академік НАПН України, д.п.н., професор Г. Шевченко).

Методи дослідження: теоретичний аналіз історичної та психолого-педагогічної літератури з даної проблеми.

Результати дослідження. До середини XVI ст. українське козацтво розвивалося як військово-промисловий стан. Козаки в тодішній Україні називалися уходників – мешканців порубіжних із Диким Полем міст і сіл. Вони у необжитих степах південних земель, тодішнього українського етнічного розселення, розвивали уходні промисли (рибальство, мисливство). Саме з тих пір за цими заняттями закріпилася назва «козакування». Поступово розриваючи стосунки з місцевими феодалами, уходники створювали свої громади, які надалі ставали козацькими. Цьому сприяли екстремальні умови життя на великому кордоні між степовою (монголо-татарською цивілізацією) і осідлою (Польське і Литовське княжество), які від самого початку підштовхували їх до організації, створення об'єднаного спільною метою первинного осередку, здатного до саморозвитку, самозахисту і свого вдосконалення. Таким осередком спершу став загін-ватага, очолюваний найбільш впливовою людиною (особистістю) – отаманом. За свідченнями історичних джерел, козаками тоді були переважно мешканці сучасної Черкащини.

Елементарна військова освіта бере свій початок з сивої давнини. Її необхідність викликана участю особливої групи людей (козаків, опришків, четників, гайдамаків) в чисельних війнах і битвах, що прокочувалися по Україні. На відміну від багатьох держав, в яких ця проблема вирішувалася державою, в Україні вона розв'язувалася специфічно, бо цим обіймався

народ, а не можновладці.

Перший Президент України і видатний учений-історик М. Грушевський підкреслював, що велика Козацька доба відіграла особливу, надзвичайно важливу роль в історії України. Військово-патріотичне виховання населення завжди виступало одним з компонентів військової освіти. Його еволюція тісно пов'язана з цілями і завданнями національної політики, розвитком економіки, освіти і науки і, як наслідок розвитком збройних сил.

Шукаючи вихід зі скрутного становища український народ був вимушено самостійно створював власні збройні сили для захисту себе і рідної землі. До козацтва належали люди, які над усе цінували волю, «холопства не витримали і пішли в козаки» (Б. Хмельницький). Це були найсміливіші, наймужніші люди, які витримували труднощі військового життя, далеких походів, прирікаючи себе на ризик і смерть. Видатний український дослідник козацької педагогіки Ю. Руденко так описував: «Козацький дух починав гартуватися в тяжку годину для нашої Батьківщини, коли її землі шматували литовські, польські, угорські, турецькі й татарські феодали. Їхні війська топтали українські чорноземи, плюндрували нашу культуру, знищували населення, по-зłodійські викрадали, брали в полон і продавали в рабство наших співвітчизників».

На території тодішньої України, що входила до складу Речі Посполитої військова справа знаходилась під впливом західноєвропейських тактиків і стратегів. Але треба зауважити, що безпосередні військові контакти накладають особливий відбиток на підготовку, військово озброєння і тактику козаків.

Революційні події які відбулися на початку 1917 року збудили приспані козацькі мрії українців. В умовах величезних революційних зрушень і героїчної збройної боротьби за українську державність досить постійне значення відіграли спроби відновлення козацької спільноти та впровадження окремих українських військово-козацьких традицій. Усе це підкреслювало

значення козацької героїки та сприяло актуалізації у часті військових традицій українських козаків, використаних для побудови Збройних Сил незалежних українських державних утворень та напіввійськових добровільних національних формувань. Але поразка у 1918 році Української національно-демократичної революції обумовила краху ідеї відродження козацької спільноти, та використання військово-козацької спадщини в формуванні українського війська. У радянські часи використовували військові доробки української козацької спільноти під час становлення та розвитку Червоної кавалерії у 20-ті – 40-х рр.. ХХст.

Саме наприкінці 80-х років ХХ ст. почав невпинно зрости інтерес громадян до свого минулого та генетична пам'ять поряд з активізацією політичного життя держави сприяло виникненню громадських організацій на традиціях українського козацтва; Козацького земляцтва (1984), яке у 1989 році перетворилося на Донецький курінь українського козацтва; спортивні школи козацького мистецтва «Бойовий гопак» у Львові (1985); Зопорізького козацького товариства «Запорозька Січ» (1990); «Козацького товариства Київщини» (1990) та ін.

Указом Президента України від 14 жовтня 1999 року був оголошено Днем українського козацтва – в день свята Покрови Пречистої Богородиці.

Ми вважаємо що, навчання в старших класах є важливим етапом становлення і поглиблення почуттів, особистих поглядів, переконань та ідеалів українського патріота. Вивчення основ наук, національної культури є одним із важливих чинників для збагачення учнів знання про історію Батьківщини, українське козацтво. Сучасна школа повинна надавати допомогу старшокласникам у формуванні особистої системи політичних знань, науково обґрунтовані відомості про політичну думку, державницьку діяльність кращих представників українського суспільства на всіх етапах його розвитку, про шляхи підвищення добробуту рідного народу.

Саме під час навчання у школі старшокласники цілеспрямовано пізнають особливості національного менталітету, характерні риси і світогляд

українського народу. Велике значення для учнів старших класів, має усвідомлення того, що філософія та ідеологія патріотизму культивують багатомовність світу, розмаїтість національних культур, відданість інтересам рідного народу і пошану до інших народів, готовність відстоювати рівноправність представників різних національностей.

Тому усі ці питання потребують всебічного аналізу і гармонійного залучення в арсенал цієї важливої загальнонаціональної справи. Перш за все слід звернути увагу до витоків і історичного досвіду виховання патріотизму у українського народу і його війська.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що особливість сучасної ситуації в Україні вимагає сумлінного аналізу цієї проблеми щоб забезпечити її продуктивне розв'язання, а використання на практиці традицій українського козацтва допоможуть сучасній педагогіці виховувати з підростаючого покоління українців мужніх захисників Батьківщини, справжніх патріотів своєї землі.